

kracht van ouderen

Een uitgave van
FONDS
SLUYTERMAN VAN LOO
OUDERENPROJECTEN

A stylized graphic of a hand, rendered in a light gray outline. The hand is positioned on the right side of the image, with the fingers slightly curled. Inside the outline of the hand, the text "kracht van ouderen" is written in a teal color. The text is arranged in two lines: "kracht van" on the top line and "ouderen" on the bottom line. The overall style is clean and modern.

kracht van
ouderen

1 Systematische projectbeoordeling	4
Het programma	4
De projecten	4
Het verloop van de projecten	7
De resultaten van de projecten	10
Evaluatie	12
Aanbevelingen voor de projectopzet	14
Aanbevelingen voor subsidiegevers	18
2 Projectsignalen	19
Gedeelde herinneringen	20
Hebt u zin om een jongere te ontmoeten?	21
Maak jonge onderzoekers van ze	23
Op mijn stoep	24
Vice versa bundeling van krachten	26
Zilveren kracht in inloophuizen en de buddyzorg	27
Buurtkamers	29
Milieubingo	30
Post, prettig wonen en Gaza	32
Springtij(d)	34
Uw talent gaat niet met pensioen	36
Wie had dat gedacht?	37
Burennetwerk voor dementerende ouderen	39
Intern uitzendbureau 65+ vrijwilligers	41
Jij ook actief?	42
Seniorencöoperatie	43
Wijze raad is goud waard	45
3 Deelnemers aan het woord	48
Motivatie	48
Wat heeft het opgeleverd?	52

Het programma

Veel ouderen zijn bereid iets voor anderen te betekenen of hun talent in te zetten voor de samenleving. De groeiende groep ouderen in ons land beschikt over een schat aan kennis, ervaring en vakmanschap. Putten uit deze rijkdom schept zowel op maatschappelijk als individueel niveau kansen voor de toekomst.

Met deze gedachte voor ogen heeft het College van Regenten van Fonds Sluyterman van Loo besloten zich voor Kracht van Ouderen, het thematisch subsidieprogramma 2007-2009, te concentreren op het ondersteunen van initiatieven waarmee ouderen in staat worden gesteld volop in de samenleving te (blijven) functioneren. Het is de bedoeling dat zij hun mogelijkheden, kennis en ervaring gaan inzetten en zo mogelijk verder ontwikkelen. Met Kracht van Ouderen wil het fonds tevens nieuwe ideeën en voorbeelden honoreren die als vliegwiel kunnen fungeren en waarmee een grotere beweging op gang gebracht kan worden, en dát vanuit het motto: 'Betrekken van ouderen biedt kansen voor de toekomst!'

De projecten

De talenten van ouderen kunnen op allerlei manieren aangesproken worden. Voor de organisaties die zich geprikkeld voelden door het thema van het subsidieprogramma was het een uitdaging dit om te zetten in een concreet projectidee.

Het programma is op allerlei manieren onder de aandacht gebracht van potentieel geïnteresseerden, onder meer via (vak)tijdschriften, dagbladen, internet, gerichte mailing en Omroep MAX. Dit resulteerde in 86 vooraanmeldingen met tal van creatieve voorstellen. De begeleidingscommissie heeft hiervan 27 geselecteerd voor verdere uitwerking.

Uiteindelijk is aan 22 projecten subsidie toegekend. Twee projecten lagen wat betreft onderwerp en doelstel-

De groeiende groep ouderen in ons land heeft een schat aan kennis, ervaring en vakmanschap.

ling zo dicht bij elkaar, dat de indieners met elkaar in contact zijn gebracht om de projecten op elkaar af te stemmen. Op die manier hoopten we een zo groot mogelijk resultaat te krijgen en overlapping te voorkomen.

Nog voordat Kracht van Ouderen van start ging, zijn twee projecten gecancelled:

- het project 'Laat zien wat je kunt', omdat de initiatiefnemer de toegekende subsidie onvoldoende vond, en
- het project 'Collectief atelier voor senioren', omdat men de beoogde huisvesting niet op tijd kon vastleggen.

Ook bleek het niet mogelijk een alternatieve locatie te vinden.

Het subsidieprogramma is met twintig projecten van start gegaan. De stichting Philadelphia van het project 'De kennis en kunde gedeeld' heeft zich kort na de start wegens problemen binnen de organisatie teruggetrokken.

Het project 'Starring in ... regiozoaps' heeft, na het ontvangen van een eerste subsidie om de haalbaarheid te kunnen beoordelen, geen vervolgsubsidie gekregen. Het project 'Samsam, ICT koppels in de wijk' is voortijdig beëindigd wegens een gebrek aan deelnemers voor de te vormen koppels.

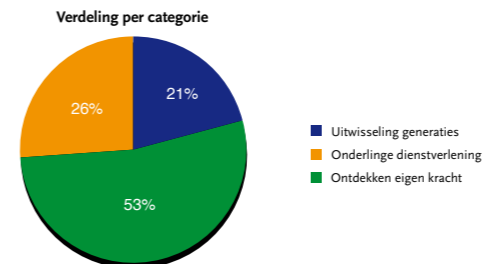
Uiteindelijk zijn zeventien projecten binnen het programma uitgevoerd en succesvol afgerond.

De gesubsidieerde projecten zijn in grote lijnen onder te brengen in een drietal clusters:

1. Uitwisseling tussen generaties: 6 projecten;
2. Ontdekken eigen talent/kracht: 6 projecten;
3. Onderlinge dienstverlening: 5 projecten.

De onderstaande tabellen geven inzicht in de aard van de projecten en de daaraan verbonden budgetten (in euro's). Een aantal projecten heeft meerdere invalshoeken.

Projectnaam	Uitwisseling generaties	Ontdekken eigen kracht	Onderlinge dienstverlening
Burennetwerk			41.500
Buurtkamer		20.000	
Gedeelde herinneringen	25.000		
Hebt u zin?	6.500		
Intern uitzendbureau			12.000
Jij ook actief?			47.877
Maak jonge onderzoekers	12.250		
Milieubingo		21.500	
Op mijn stoep	50.000		
Post, prettig wonen en werken in Gaza		23.500	
Seniorencoöperatie			25000
Springtij(d)		10.000	
Uw talent		98.000	
Vice versa	7.500		
Wie had dat gedacht?		98.951	
Wijze raad		7.500	
Zilveren kracht	4.250		
Totaal	105.500	271.951	133.877

In grote trekken hebben alle projecten het resultaat opgeleverd dat in het projectplan voorzien was, wat mede te danken is aan het zorgvuldige selectieproces. In aansluiting hierop zijn problemen, door de periodieke monitoring, tijdig gesignaleerd en zonodig bijgestuurd. Om op zo objectief mogelijke wijze te kunnen vaststellen wat de resultaten zijn van de verschillende projecten en welke ervaringen ermee zijn opgedaan, heeft iedere deelnemende organisatie na afronding een vragenlijst toegestuurd gekregen.

Het verloop van de projecten

Het verloop van de projecten is te herleiden aan de hand van de onderstaande vragen en de antwoorden daarop.

- Is het project verlopen zoals u had verwacht bij uw projectaanvraag?

Vijftien organisaties hebben aangegeven dat hun project naar verwachting is verlopen. Dit betekent niet dat er tijdens het project geen aanpassingen zijn geweest. Twee projecten zijn 'en route' ingrijpend bijgesteld.

Negen projecten kostten meer tijd dan was voorzien. Als belangrijkste oorzaak hiervoor worden problemen met het vinden van voldoende deelnemers genoemd. Een tweede soort reden is van personele aard. De projectleider ging bijvoorbeeld met zwangerschapsverlof of vertrok, of een belangrijke ontwikkelaar bleek er onvoldoende tijd voor te hebben. Dit heeft bij alle projecten vertraging opgeleverd.

We kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat een aantal organisaties een planning heeft gemaakt die te krap was om te kunnen voldoen aan onze subsidievoorwaarden.

- Hebt u de doelen en/of resultaten gedurende het project moeten bijstellen?

Alle deelnemende organisaties hebben het oorspronkelijke doel van hun project gehandhaafd en ook gerealiseerd. Bij dertien projecten is het beoogde doel bijgesteld. Inzichten en ervaringen die werden opgedaan tijdens de uitvoering leidden tot aanpassingen die beter bleken te werken, zoals een tekst met foto's in plaats van een dvd. Of een voorbeeldenlijst in plaats van een competentietest omdat deze bij de deelnemende ouderen weerstanden opriep.

- Was er sprake van een duidelijke projectfasering?

Alle instanties gaven aan gewerkt te hebben met duidelijke faseringen in hun project. Achteraf concludeerden vier ervan dat er stappen ontbraken, die alsnog werden ingevuld. Ruim de helft gaf aan dat de tijd die nodig was voor het uitvoeren van één of meer van de projectfasen te kort was ingeschat. Hierbij ging het vooral om de voorbereidende fase waarin de deelnemers geworven werden.

Het is opvallend dat de projectfasen van de verschillende projecten niet eenduidig benoemd en ingevuld zijn. Het ontbreken van een eenduidig kader maakt het lastig om te beoordelen wat in welke fase is gebeurd en dus om de projecten met elkaar te vergelijken.

- Was het makkelijk voldoende deelnemers voor uw project te vinden?

Negen ondervraagden gaven aan dat het moeilijker was om deelnemers te bereiken dan men van tevoren gedacht had. Bij projecten waarbij dit minder moeite kostte, kon over het algemeen worden geput uit bestaande groepen.

Opvallend is dat bij de projecten waar dienstverlening aan kwetsbare groepen centraal staat meerdere malen genoemd wordt dat het makkelijker was hulpbieders te vinden dan hulpvragers.

- Is er iets te zeggen over de motieven van de deelnemers om mee te doen?

De projecten zijn heel verschillend van karakter en trokken dan ook verschillende typen deelnemers aan. Daarmee samenhangend worden ook verschillende motieven voor deelneming genoemd.

De meest genoemde zijn:

- sociale contacten opdoen / netwerk uitbreiden (genoemd bij tien projecten)
- iets voor anderen betekenen / zich nuttig maken (genoemd bij acht projecten).

Bij de intergenerationele projecten is aangegeven dat de deelnemende jongeren graag naar de verhalen van ouderen luisteren of in ouderen geïnteresseerd zijn, maar ook dat het project de mogelijkheid bood om studiepunten of een stageplaats te verkrijgen.

- Kunt u iets zeggen over de achtergrond van de deelnemers, bijvoorbeeld leeftijd, sekse, opleiding?

De leeftijd van de deelnemers varieerde volgens de antwoorden van 50 tot 80+. Projecten in een verzorgings- of verpleeghuis putten uit de groep hoogbejaarden, terwijl projecten die zich richtten op het aanboren en ontwikkelen van competenties meer jongere ouderen aantrokken.

Bij alle projecten, op één na, waren vrouwelijke deelnemers in de meerderheid. Alleen het project 'Maak jonge onderzoekers van ze' had tweemaal zoveel mannelijke deelnemers als vrouwelijke. Voor zover aangegeven, lag het opleidingsniveau van de deelnemers bij de meerderheid op mbo-niveau of hoger.

- Is volgens u achteraf gezien de benodigde inzet van projectmedewerkers kwantitatief en kwalitatief goed ingeschat?

Men gaf aan dat de inzet van de projectmedewerkers kwalitatief goed was ingeschat, op twee projecten na: bij één project was de kwaliteit die nodig is voor een goede communicatie onvoldoende, bij een ander was de centrale schakel in het project niet berekend op haar taak.

Anders ligt het bij de kwantitatieve inzet. Bij tien projecten kostte de uitvoering meer uren dan was begroot. In de meeste gevallen is dit door de inschakeling van anderen binnen de organisatie ondervangen. Bij één project is dit opgelost door over te schakelen op een vrijwilliger als projectleider, bij een ander door niet méér te doen dan de begroting toestond, wat consequenties had voor het aantal deelnemers. Eén organisatie heeft een extern bureau ingeschakeld om de voortgang van haar project te waarborgen.

De resultaten van de projecten

De onderstaande vragen en antwoorden geven niet alleen een beeld van wat de projecten hebben opgeleverd maar tevens van de kans op verdere verspreiding van de resultaten.

- Heeft het project de resultaten en/of producten opgeleverd zoals die in de projectomschrijving zijn vastgelegd?

Bij zestien van de zeventien afgeronde projecten zijn de resultaten die men bij de projectaanvraag voor ogen had, of na bijstelling tijdens de uitvoering, gerealiseerd. Het gaat hierbij om concrete producten of om het creëren van een structuur waarbinnen verdere activiteiten kunnen plaatsvinden. Eén project is hierin tijdens de projectperiode slechts gedeeltelijk geslaagd.

Wat de projecten aan producten en diensten hebben opgeleverd, is weergegeven in het tweede deel van dit boekje over projectsignalen.

Het bleek moeilijker te zijn om genoeg deelnemers te werven. Bij twaalf projecten is het van tevoren verwachte aantal niet gehaald.

- Zijn de resultaten en/of producten die uw project heeft opgeleverd bruikbaar voor andere doelgroepen dan in uw projectomschrijving is aangegeven? Zo ja welke doelgroepen zijn dit?

Alle initiatiefnemers zijn van mening dat de door hen ontwikkelde aanpak en/of de daarbij behorende producten ook door anderen gebruikt kunnen worden. Vijftien van hen menen dat hun project breder

ingezet kan worden, dat wil zeggen ook voor andere doelgroepen of in andere situaties. Wel zal er dan bij sommige onderdelen toespitsing nodig zijn.

- Zijn de producten/diensten voor langere tijd ongewijzigd te gebruiken of vragen ze om regelmatige actualisering?

Alle ondervraagden geven aan dat de ontwikkelde producten en diensten voor langere tijd gebruikt kunnen worden. Eén deelnemende instantie acht onderhoud in verband met slijtage noodzakelijk en twee dat actualisering nodig zal zijn.

- Zijn uw projectresultaten/producten via een website beschikbaar en zo ja via welk adres?

Van zestien projecten zijn de resultaten te bekijken op een website. De webadressen zijn opgenomen in de desbetreffende projectsignalen (zie hoofdstuk 2).

- Welke publiciteit heeft uw project inmiddels gekregen?

Op drie na is voor alle projecten tijdens de looptijd publiciteit gegenereerd, veelal door advertenties en aankondigingen in regionale kranten en bladen, en met eigen publicaties. Twee projecten hebben publiciteit gekregen via de radio en twee via de televisie. Incidenteel is er een artikel over een project in een landelijke krant verschenen. Twee projecten hebben zich gepresenteerd op landelijke manifestaties.

- Onderneemt u nog activiteiten om uw projectresultaten verder onder de aandacht te brengen en zo ja welke?

Op twee na (de participerende scholen) zijn er bij alle projecten plannen om verdere bekendheid aan de resultaten te geven. Men doet dit met name door publicaties in eigen periodieken, agendering op bijeenkomsten van de eigen achterban, het benaderen van de schrijvende pers en gerichte mailing naar relaties.

- Gaat u met het project door of krijgt het op andere wijze een vervolg?

Alle projecten zullen worden voortgezet. Men gaat door met het ontwikkelen van bepaalde activiteiten en/of producten en werkt aan een verdere verankering in eigen huis of aan invoering in andere regio's of bij andere organisaties. Twee organisaties hebben aanvragen voor een subsidie lopen en wachten op de uitslag hiervan om te kunnen voortbouwen op de behaalde resultaten.

Evaluatie

Om te achterhalen hoe de projectleiders na afloop van hun project op het hele traject terugkijken, zijn de onderstaande vragen gesteld.

- Welke sterke en zwakke punten onderkent u achteraf in de projectopzet?

Sterke punten:

Iedere projectleider onderkent sterke punten. Deze zijn in hoge mate verbonden aan de mate waarin de doelstellingen van het project zijn gerealiseerd en aan de ervaringen met deelnemers en samenwerkingspartners. Meer details hierover zijn te vinden in de projectsignaleringen, in hoofdstuk 2.

Zwakke punten:

Een aantal deelnemende organisaties noemt als zwakke punten inhoudelijke zaken die nauw gelieerd zijn aan de aard van het project, zoals: 'Het project trekt vooral hoger opgeleide vrouwen aan' of 'Er is onvoldoende rekening gehouden met de gezondheidstoestand van de oudere vluchtelingen.' Waar juist meer punten van organisatorische aard werden genoemd, bestaat meer gemeenschappelijkheid.

Bij vier projecten had men problemen om binnen de beschikbare tijd voldoende deelnemers te werven. De wervingsactiviteiten waren intensiever dan men had gedacht, vroegen meer tijd en gaven minder resultaat. Eveneens bij vier projecten werd aangegeven dat het werken met vrijwilligers meer begeleiding kostte dan waarmee rekening was gehouden. Ook bleek dat het project er kwetsbaarder door werd, in die zin dat het werken met vrijwilligers een minder grote garantie op continuïteit biedt.

Twee organisaties meldden dat zich problemen voordeden doordat het project aan één kartrekker was opgehangen.

Van de deelnemende organisaties gaven twee aan dat ze de problemen die verbonden zijn met het samenwerken met professionele hulpverleningsorganisaties hadden onderschat. Onder andere privacyregels blijken een goede samenwerking in de weg te staan.

- Welke leerervaringen heeft u opgedaan bij dit project?

De leerervaringen die gerelateerd zijn aan de inhoud van een project zijn veelal projectspecifiek. Deze zijn terug te vinden in de projectsignaleringen.

Er zijn ook leerervaringen genoemd die projectoverstijgend zijn, en die hebben veelal te maken met de aanpak of organisatie van een project.

Zeven projectinstanties benadrukken het belang van een goede voorbereiding voordat met de eigenlijke uitvoering wordt begonnen. Genoemd worden het opbouwen van een netwerk, creëren van draagvlak, een goede communicatie met alle betrokken partijen en een strakke planning zodat problemen tijdig gesignaleerd kunnen worden en actie kan worden ondernomen.

Bij vier projecten is het belang onderkend van persoonlijke contacten voor het werven en enthousiasmeren van deelnemers. Voor veel ouderen is internet namelijk net een stap te ver.

Drie deelnemende organisaties hechtten veel waarde aan het creëren van een breed draagvlak binnen de eigen organisatie. Het voorkómen van het afhankelijk zijn van één persoon die de kar trekt, is hier een voorbeeld van.

- Wat kunnen anderen van uw ervaringen leren?

De antwoorden op deze vraag liggen veelal in het verlengde van de eigen leerervaringen en zijn voor een belangrijk deel projectspecifiek. De projectoverstijgende leerervaringen vormen een afspiegeling van de hierboven genoemde punten.

Aanbevelingen voor de projectopzet

Uit de rapportages komen tendensen naar voren die nadere aandacht verdienen, bijvoorbeeld de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke deelnemers in de projecten. Mannen lijken ondervertegenwoordigd te zijn. Vragen zij een andere benadering om zich te willen committeren? Houdt het gegeven dat mensen persoonlijk benaderd willen worden met de vraag of zij zich willen inzetten, zoals bij enkele projecten is aangegeven, hiermee wellicht verband?

Ook bij de intergenerationele projecten blijven vragen open. Eén daarvan is bijvoorbeeld hoe je de spanningsboog in het contact tussen ouderen en jongeren die elkaar niet goed kennen in stand houdt. Het is de moeite waard dit verder uit te diepen.

Uit de projectbeoordeling komen vier gebieden in het trajectverloop naar voren waaruit winst behaald kan worden, voor zowel de projectbegeleiders als de subsidiegevers, als daar in de projectopzet/-aanvraag tenminste genoeg aandacht voor is:

- projectfasering
- doelen per fase
- tijdsplanning per fase
- werving van deelnemers

Aangetekend moet worden dat het merendeel van de projecten die worden uitgevoerd in het kader van Kracht van Ouderen niet verder gaan dan de uitvoering van de beoogde activiteit. Verankering en overdracht maken over het algemeen geen onderdeel uit van de projectopzet. Voor verankering is meestal meer tijd nodig en het overdragen aan andere organisaties is een specifieke activiteit die een apart traject vereist.

1) Maak een heldere projectfasering

Fase 0 - Vooraanmelding

Hoewel het in eerste instantie slechts om een idee gaat, is het verstandig om in dit stadium al intern en extern na te gaan of er draagvlak voor het idee bestaat en of er, wanneer het idee daadwerkelijk tot uitvoering komt, gerekend kan worden op genoeg medewerking.

Fase 1 - Formulering projectvoorstel

In deze fase wordt het idee voor een project uitgewerkt in een concreet projectplan met een begroting. Dit is het niveau van de subsidieaanvraag. Al in deze fase moet de haalbaarheid van alle in het voorstel geformuleerde activiteiten goed worden doordacht. Wees niet te optimistisch over het werven van deelnemers en over de tijdsplanning. Houd rekening met de kwetsbaarheid van het project als het is opgehangen aan slechts één trekker. Als er voor de uitvoering van het project samenwerkingspartners nodig zijn, is dit de fase om na te gaan of zij willen en kunnen meewerken.

Fase 2 - Voorbereiding

In deze fase vormen het realiseren van voldoende draagvlak bij alle betrokkenen in en buiten de organisatie en de werving van de deelnemers de belangrijkste elementen. Wanneer pas in deze fase wordt begonnen samenwerkingsrelaties aan te gaan, dan is er grote kans dat het project in de problemen komt.

Fase 3 - Ontwikkelen en testen

In deze fase worden de belangrijkste materialen en nieuwe werkvormen ontwikkeld en getest op bruikbaarheid voordat ze in de volgende fase worden ingezet. Als men voor de ontwikkeling ervan afhankelijk is van één persoon moet er rekening mee gehouden worden dat de beschikbare tijd en energie van deze persoon de voortgang van het project bepaalt.

Fase 4 - Uitvoeren

In deze fase worden de nieuwe aanpak en/of de ontwikkelde materialen als onderdeel van het project toegepast in de dagelijkse praktijk. Wil dit soepel verlopen, dan moet er tijdig voor gezorgd zijn dat er voldoende draagvlak bij alle betrokkenen bestaat. Zo niet dan verloopt de invoering aanmerkelijk trager of worden belangrijke doelen niet gerealiseerd.

Fase 5 - Verankeren

In deze fase worden de in het project ontwikkelde materialen en/of de nieuwe aanpak blijvend opgenomen in het reguliere werk. Over het algemeen start deze fase pas na beëindiging van het project.

Fase 6 - Overdragen

In deze fase vindt overdracht van de resultaten en ervaringen plaats naar andere organisaties. Dit vraagt meestal om een specifieke aanpak. De overdracht is op te vatten als een project op zich waarbij de 'ontvangende' organisatie de bovenstaande fasen voor een groot deel weer moet doorlopen.

2) Stel per fase duidelijke doelen

Bij het vaststellen van het resultaat van een project is het noodzakelijk dat er geen verwarring bestaat over de in de projectaanvraag geformuleerde doelen. Wat maakt dat een project geslaagd is? Gaat het bijvoorbeeld om het aantal deelnemers tijdens de projectperiode, om de ontwikkelde methode of producten, om de bruikbaarheid van de producten voor anderen, of is juist het bereik van het project op termijn het belangrijkste doel? Als deze aspecten niet duidelijk in de projectaanvraag aan de orde komen, kan deze tijdens het project niet goed als leidraad dienen en is beoordeling na afloop lastig. Iedere fase heeft zijn eigen specifieke doelstelling met bijbehorende *deliverables*.

Een bijzonder punt van aandacht vormt het aantal deelnemers. Zo zegt het globaal benoemen van het aantal deelnemers in de projectaanvraag weinig, want in iedere fase heeft dit een ander gewicht. Gaat het in de

voorbereidingsfase om het werven van deelnemers in algemene zin, in de ontwikkel- en testfase vormen deelnemers een specifiek middel om, samen met de ontwikkelaars, de methode of producten te ontwikkelen en te testen. Vaak is hiervoor een beperkt aantal deelnemers genoeg. De vraag is hoeveel deelnemers er bereikt moeten zijn en in welke tijdsspanne om bij de reguliere toepassing van een succes te kunnen spreken. Bij het overdragen aan derden moet deze vraag opnieuw gesteld worden. Het idee dat het aantal deelnemers iets zegt over het succes van een project is te simpel.

3) Neem voldoende tijd per fase

Neem vooral voldoende tijd voor de fasen waarin niet alles in eigen hand ligt. Dit is vaak het geval bij de voorbereidingsfase. Problemen met het werven van deelnemers leidt tot een latere start. Ook personele problemen kunnen vertraging geven. Beide resulteren in een langere doorlooptijd. Dit alles heeft tot gevolg dat er meer inspanningen geleverd moeten worden, terwijl het geplande aantal deelnemers of activiteiten achterblijft en het budget onder druk komt te staan.

Houd ook rekening met de complexiteit van het organiseren van een project. Als er veel stappen genomen moeten worden om besluiten te kunnen nemen, ligt vertraging op de loer. Ook als meerdere organisaties samenwerken, kosten onderling overleg en afstemming veel tijd. Dit speelt des te meer als men afhankelijk is van de medewerking van partijen die minder grote belangen hebben bij het slagen van een project.

4) Werven van deelnemers

De rapportage laat zien dat het werven van deelnemers voor een project vaak lastiger is dan van tevoren was ingeschat. Niet alleen betekent dit dat er minder deelnemers meedoen dan men voor ogen had, ook duurt het langer voordat men met het project kan beginnen. Het gevolg is dat er meer inspanning, tijd en dus budget nodig is voor de werving van deelnemers dan is begroot en dat de looptijd onder druk komt te staan. Het

project toch uitvoeren volgens de oorspronkelijke opzet, verhoogt de kosten nog verder. Het opsporen van 'vragers' – mensen die behoefte hebben aan een bepaalde dienst – in de projecten waar het aanbieden van diensten centraal staat, vergt specifieke aandacht. Hiervoor is men in veel gevallen afhankelijk van de medewerking van een heel netwerk van personen en instellingen. Het project loopt dan snel aan tegen strikte privacyregels die het doorgeven van namen en informatie belemmeren. Daarnaast kunnen concurrentieoverwegingen voor een gebrek aan medewerking zorgen.

Aanbevelingen voor subsidiegevers

Bovenstaande aanbevelingen beogen vooral een leidraad te zijn voor ontwikkelaars van projecten. Complementair hieraan biedt het ook handvatten voor organisaties die subsidies verstrekken.

Als algemene adviezen gelden:

- hanteer bovenstaande projectfasen als vast format voor de aanvraag;
- vraag duidelijke projectdoelen per fase;
- monitor de voortgang aan de hand van de projectfasen;
- ga flexibel om met tijd en budget per fase;
- houd de mogelijkheid van vervolgsubsidie voor verankering of overdracht open.

Als er veel stappen genomen moeten worden om besluiten te kunnen nemen, ligt vertraging op de loer.

In dit deel vindt u korte omschrijvingen van de uitgevoerde projecten. Als u nadere informatie wilt over een organisatie of een project vindt u deze op de, bij ieder project vermelde, website. Wanneer u de in een project ontwikkelde methoden of producten zelf wilt toepassen, kunt u contact opnemen met de contactpersoon. De projectsignalen zijn gerangschikt binnen de drie hoofdcategorieën uit het programma Kracht van Ouderen:

1. Uitwisseling tussen generaties

Gedeelde herinneringen
Hebt u zin een jongere te ontmoeten?
Maak jonge onderzoekers van ze
Op mijn stoep
Vice versa
Zilveren kracht in inloophuizen en buddyzorg

2. Ontdekken eigen talent/kracht

Buurtkamers
Milieubingo
Post, prettig wonen en werken in Gaza
Springtij(d)

Uw talent gaat niet met pensioen
Wie had dat gedacht?

3. Onderlinge dienstverlening

Burennetwerk
Intern uitzendbureau 65+ vrijwilligers
Jij ook actief?
Seniorencöperatie
Wijze raad is goud waard

Gedeelde herinneringen

Profiel

Oudere vluchtelingen die meestal al jaren in Nederland verblijven, verkeren vaak in een groot sociaal isolement. In het Amsterdamse project 'Gedeelde herinneringen' worden oudere Nederlanders aangesproken op hun kracht om oudere vluchtelingen te helpen bij de expressie van hun levensverhaal. De nadruk ligt op de uitwisseling van herinneringen en ervaringen rondom de belangrijkste levensfasen: kindertijd, volwassenheid (huwelijk en gezinsleven, oorlog en vluchtverhaal) en ouderdom. De gesprekken worden begeleid door expressiedocenten en vrijwilligers. Expressietechnieken met foto's, fotoalbums, tekeningen en muziek (liedjes) spelen een belangrijke rol. Het project biedt zowel de vluchtelingen als de Nederlanders de mogelijkheid om op een creatieve en actieve manier herinneringen te delen en hun levensverhaal aldus vorm te geven. Ze benutten hun levenservaring en ontwikkelen nieuwe contacten en netwerken. Op deze wijze wordt gewerkt aan een positieve toekomst.

Ervaringen

De grote kracht van het project is dat hierbij oudere vluchtelingen en oudere Nederlanders, die elkaar in het dagelijks leven nauwelijks ontmoeten, worden samengebracht. De Nederlanders gaven veel vertrouwen en waren zo – beter dan verwacht – in staat de vluchtelingen te stimuleren om hun verhaal te vertellen. Een belangrijk neveneffect was dat het project heeft bijgedragen aan de spreekvaardigheid van de deelnemende vluchtelingen. De expressieve vorm gaf hun de kans de taal in de praktijk en in het gezelschap van Nederlanders te oefenen. Er zijn duurzame contacten uit het project voortgekomen. De deelnemers hebben in tien workshops toegewerkt naar eindpresentaties in het Fijnhouttheater in Amsterdam die enthousiast ontvangen zijn. Ook de presentaties aan groep acht van twee basisscholen, waarbij zowel oud en jong als allochtoon en autochtoon samenkwamen, waren een groot succes.

Wat heeft het opgeleverd?

- Boekje 'Gedeelde herinneringen'
- Filmregistratie op dvd

Hoe gaat het verder?

In maart 2010 is het project 'Gedeelde ervaringen' gestart, het vervolg op 'Gedeelde herinneringen'. Oudere vluchtelingen en Nederlanders gaan elkaar opnieuw ontmoeten tijdens creatieve workshops. Het thema van het project is het leven van ouderen in Nederland. De deelnemers zullen hun ontmoetingen vastleggen op video. De beelden zullen in het najaar van 2010 worden gepresenteerd aan het publiek.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 25.000
- Organisatie: Vluchtelingenwerk Amsterdam
- Contactpersoon: Tanja Scheffers (020 5205614 / 06 40422174)
- www.rsvaz.nl (kijk onder: Locatie Amsterdam → Projecten → Levensloop Oudere Vluchtelingen)

Profiel

In het kader van de verplichte maatschappelijke stage van middelbare scholieren worden havo- en vwo-leerlingen uit de bovenbouw gekoppeld aan een bewoner van één van de vijftien locaties van de Woonzorggroep Wilgaerden (West-Friesland). Beiden hebben hier zelf voor gekozen. Gedurende zes weken brengen ze elke week ongeveer twee uur met elkaar door. Samen bepalen zij wat ze in die twee uur gaan doen. Zo ontstaat inzicht in elkaars leef- en denkwereld, en kunnen (eventuele) stereotiepe beelden van elkaar bijgesteld of genuanceerd worden. Het unieke zit hem in het een-op-een contact. De combinatie van een oudere met een jongere is verrassend; ze hebben elkaar veel te bieden en treden buiten hun vertrouwde kaders, zowel in woord als in daad. Na afloop is er meer begrip over en weer. Veel uitwisseling over elkaars leven, meer inzicht in elkaars leefwereld. Achteraf levert dat prachtige verhalen op.

Ervaringen

Het kostte enige moeite om de ouderen zover te krijgen dat zij aan het project wilden meedoen. Het is namelijk nogal een verbond om zes weken lang elke week een jongere op bezoek te krijgen, want 'je weet van

Hebt u zin om een jongere te ontmoeten?

tevoren niet wie je in huis haalt!

De jongeren deden mee omdat ze 'wel wat met ouderen hadden', het hun wel leuk leek of het een makkelijke manier vonden om aan een stageplaats te komen.

De ouderen vonden de aandacht prettig en sommigen zagen het als hun taak de jongeren wat te ondersteunen.

De uitvoering vanuit twee heel verschillende organisaties maakt het project alles bij elkaar complex. Het stelde hoge eisen aan de communicatie tussen de verschillende geledingen.

Wat heeft het opgeleverd?

- Draaiboek van het project met opzet en aanpak

Hoe gaat het verder?

Vanwege het succes wordt het project voortgezet. Met enkele aanpassingen lijkt het goed bruikbaar te zijn voor andere doelgroepen, zoals jongeren met verpleeghuisbewoners of met mensen met een verstandelijke beperking.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 6.500
- Organisatie: Woonzorggroep Wilgaerden
- Contactpersoon: Annet Westerink of Alie Grijpstra (0229 287728/287744)
- www.wilgaerden.nl

Profiel

Dit project geeft ouderen een actieve rol in de educatieve vorming van kinderen. Zij stimuleren heel gericht kinderen in de leeftijd van acht tot twaalf jaar om zelf de wetmatigheden van de natuur te ontdekken door het uitvoeren van eenvoudige proefjes. Ouderen die hun gevoel van verwondering hebben weten te behouden en de vonk kunnen laten overslaan naar kinderen zijn inspirerend voor zichzelf en hun omgeving. Door weer in de collegebanken aan te schuiven, worden zij geprikkeld om zichzelf een rol toe te kennen bij de vorming en kennisontwikkeling van kinderen. Zo ervaren zij dat zij met hun visie en levenservaring van onschatbare waarde kunnen zijn voor de ontwikkeling van kinderen.

Ervaringen

Er zijn vier studiemiddagen voor ouderen georganiseerd, gericht op het kunnen uitvoeren van natuur- en scheikundige proefjes die herhaalbaar en overdraagbaar zijn. Tevens zijn twee middagen georganiseerd met natuur- en scheikunde proefjes op twee basisscholen. Bovendien is hiervoor een website door studenten ontwikkeld. Het ontwikkelingsproces (in dit geval een les voor kinderen van de basisschool) duurde langer dan was voorzien. De afhankelijkheid van één docent was een zwak punt. Het lespakket is verder uitgebreid en via meer sporen aangeboden:

- de docent(en) schakelen de senioren in voor programma's in de Discoverytruck;
- het Universiteitsmuseum maakt gebruik van de inzet van het seniorenteam en biedt in ruil hiervoor pedagogische ondersteuning;
- de senioren bezoeken zelf, met ondersteuning van de Senioren Academie, de basisscholen in de regio.

Wat heeft het opgeleverd?

- Handleiding, lesmateriaal en spelregels voor het doen van natuur- en scheikundige proefjes
- Draaiboek voor bijeenkomsten tussen ouderen en kinderen
- Website met de ontwikkelde lessen en fotomateriaal
- Evaluatieverslag

Hoe gaat het verder?

De informatie op de site van de Senioren Academie wordt actueel gehouden en komt ook beschikbaar via de site van het Universiteitsmuseum. Het project zal worden voortgezet. Naast de bestaande onderwerpen biologie en scheikunde zullen er nieuwe lessen worden ontwikkeld rond de thema's energie, zintuigen, stroom en bouwen.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 12.250
- Organisatie: Hovo/Seniorenacademie Groningen en Drenthe
- Contactpersoon: Anja Van Berkum (050 3637051)
- www.hovoseniorenacademie.nl

Profiel

Ouderen zijn de levende getuigen van wat voor jongeren geschiedenis is. Dat is de rode draad van het project dat de OsiraGroep in samenwerking met het ROC van Amsterdam en Bosch Film heeft uitgevoerd. In 'Op mijn stoep' neemt een mix van jongeren (zestien tot eenentwintig jaar) Amsterdamse ouderen mee vanuit hun verpleeghuis naar hun oude buurt, waar de jongere nu woont. Hier vertelt de oudere zijn of haar levensverhaal, en samen verbazen zij zich over de veranderingen.

Het doel van dit project is om ontmoetingen tot stand te brengen tussen verschillende generaties, de negatieve beeldvorming over en weer te doorbreken en een frisse nieuwe toon zetten. We willen laten zien dat Amsterdamse ouderen door hun vele ervaringen veel meer te bieden hebben dan ze zelf beseffen en dat jongeren en ouderen het ook leuk met elkaar kunnen hebben. De geschiedenis van hun stad en hun buurt verbindt hen met elkaar.

Ervaringen

Ouderen van de OsiraGroep hebben bijzondere ontmoetingen met jongeren gehad. Ook de ROCvA-jongeren waren vaak blij verrast door de verhalen van de ouderen. Daarnaast hebben ze kennis opgedaan over hun wijk en de geschiedenis ervan. Het kostte meer moeite dan voorzien om jongeren te motiveren mee te doen, maar de ouderen waren erg geïnteresseerd.

Sommige jongeren zijn positiever gaan denken over de ouderenzorg. Oud en jong denken niet positiever over elkaar als groep, wel als individu.

Over dit project zijn afleveringen op televisie verschenen waarmee veel Amsterdammers zijn bereikt.

Hopelijk is hierdoor het beeld van ouderen als oninteressant en onbelangrijk, dat nog bij veel mensen leeft, in positieve zin bijgesteld.

Wat heeft het opgeleverd?

- Tv-serie van zes ontmoetingen, uitgezonden op AT5
- Dvd van de tv-serie die onder andere een rol kan spelen in het onderwijs
- Kwaliteitsonderzoek

Hoe gaat het verder?

Zowel de OsiraGroep als het ROCvA gaan de dvd met de zes ontmoetingen gebruiken in het onderwijs en bij voorlichtingsdagen.

Het ROC van Tilburg neemt het project over. RTV Noord-Holland zendt de serie dit najaar uit. Ook omroep Brabant gaat de ontmoetingen uitzenden. Omroep MAX maakt acht nieuwe afleveringen en zal deze landelijk uitzenden.

Als vervolgstap wordt gewerkt aan een methodiekbeschrijving met een onderwijs-dvd met lesinstructies, om ROC's te ondersteunen de 'Op mijn stoep-werkwijze' makkelijker te implementeren in het onderwijs-curriculum. Ook zal er een internetplatform worden opgezet waarop ouderen hun verhalen over vroeger kunnen delen met jongeren.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 50.000
- Organisatie: Osira Groep
- Contactpersoon: Julia von Graevenitz (020 6766276)
- www.boschfilm.nl (film: *Op mijn stoep*)

Profiel

Vanuit het Wijkservicepunt De Boeg, gelegen in de Amsterdamse wijk Bos en Lommer, heeft zorginstelling Cordaan het project Vice Versa gestart dat gericht is op het uitwisselen van diensten door oudere en jongere wijkbewoners. Hierbij is uitgegaan van de mogelijkheden van de deelnemers, niet van hun beperkingen. Eenieder biedt aan waar hij goed in is, zoals een sjaal breien, boodschappen doen, een taart bakken, klusjes doen in en om huis of helpen met de computer. Daarnaast kan iedereen een dienst vragen van de andere deelnemers. Het is niet nodig dat er een een-op-een ruil plaatsvindt, maar er moet wel een dienst worden aangeboden. Door aan dit project deel te nemen, ontstaat de mogelijkheid zijn sociale netwerk uit te breiden.

Ervaringen

Het project is niet helemaal verlopen zoals men had verwacht. Met name het werven van deelnemers en vrijwilligers, en het begeleiden daarvan heeft meer tijd gekost dan vooraf was ingeschat. Om de doelgroep te bereiken, was een uitgebreider publicrelationsplan nodig. Dit is later alsnog gemaakt, maar had niet het beoogde resultaat. Uiteindelijk zijn er minder deelnemers en vrijwilligers bereikt dan was voorzien. De deelnemers die wel bereikt zijn, zijn erg enthousiast. De belangrijkste reden om mee te doen, was dat men op zoek was naar nieuwe contacten, en ook omdat men het leuk vond iets voor een ander te kunnen betekenen. Vooral de 'mobiele' deelnemers boden iets aan. Mensen met een beperking en ouderen vroegen meer en dachten dat ze niet veel konden. Oefeningen uit het programma 'Levenskunst' hebben geholpen bij het bewust worden van wat men voor een ander kan betekenen. Los daarvan vond men het financieel aantrekkelijk dat alles met gesloten beurzen ging.

Wat heeft het opgeleverd?

- Blauwdruk om het project elders te kunnen uitvoeren
- Folder, voorlichtingsprotocol en film voor public relations en communicatie
- Kaartjes voor vraag en aanbod
- Ontmoetingspunt in de wijk

Hoe gaat het verder?

Verwacht wordt dat het project in de loop van de tijd verder zal uitgroeien. De projectopzet is inmiddels ook uitgezet in het stadsdeel Geuzenveld, waar drie locaties van Cordaan gaan samenwerken in de buurt. Het stadsdeel heeft hier financiering voor vrijgemaakt. Het project is ook geschikt voor bedrijven en verenigingen.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 7.500
- Organisatie: Cordaan
- Contactpersonen: Harriët van der Kooij (06 27652069) / Hans van Brussel locatie De Boeg (020 6860590) / Ieke Nieuwenhuizen locatie Nieuw Geuzenveld (020 4804700)
- www.cordaan.nl

Profiel

Dagelijks maken vierhonderd bezoekers gebruik van het aanbod van de tien inloophuizen van Stichting de Regenboog. Ze krijgen er een maaltijd, een douche of schone kleding. Ook kan men hier een luisterend oor krijgen en is er de mogelijkheid deel te nemen aan werkprojecten of in contact te komen met diverse vormen van hulpverlening. Elke week genieten gemiddeld zestig cliënten met weinig sociale contacten voor een dagdeel van het gezelschap van hun buddy. Zo komen ze in contact met de 'gewone' wereld en worden ze uit hun isolement gehaald. Dat geeft zelfvertrouwen en verhoogt de zelfredzaamheid. De buddyzorg wordt helemaal door vrijwilligers

Vice versa bundeling
van krachten

Zilveren kracht in
inloophuizen en
de buddyzorg

gerund en ook in de inloophuizen werken voornamelijk vrijwilligers. De stichting heeft dusdanig goede ervaringen opgedaan met juist oudere vrijwilligers dat zij graag meer ouderen bij hun werk willen betrekken. Het project betreft een campagne voor het werven van vrijwilligers, speciaal gericht op 55-plussers.

Ervaringen

Het opzetten van een wervingscampagne speciaal voor oudere vrijwilligers vroeg om een intensieve aanpak, kennis van de doelgroep en een breed draagvlak binnen de organisatie. Het kostte meer tijd dan was ingeschat. Lopende het project is de coördinatie uitbesteed aan Stichting Anush – dit tot volle tevredenheid. De betrokkenheid binnen de eigen organisatie is hierdoor wel afgenomen.

De wervingscampagne is breed aangepakt, onder andere met posters in de Amsterdamse trams, tv-spotjes, een foto-expositie en *free publicity*. De campagne heeft ervoor gezorgd dat de organisatie een grotere naamsbekendheid heeft gekregen en dat het aantal oudere vrijwilligers is toegenomen.

Wat heeft het opgeleverd?

- Verhoging van het aantal oudere vrijwilligers van 40 naar 68 personen
- 55+ flyer en folder
- Foto-expositie

Hoe gaat het verder?

Dankzij een vervolgsubsidie van het Oranje Fonds is het project uitgebreid en verder verankerd. Men heeft zich vooral gericht op:

- het tentoonstellen van de expositie 'Onmoet de wereld van dak- en thuislozen' op diverse plekken in de stad;
- de ontwikkeling van het Ambassadeursproject (het – samen met de Vrijwilligersacademie – opleiden van vrijwilligers en ervaringsdeskundigen tot ambassadeurs om oriëntatiebijeenkomsten te geven aan geïnteresseerden).

De wervingsmethodiek gericht op ouderen is verder uitgewerkt en onderdeel geworden van de reguliere werving van vrijwilligers binnen De Regenboog AMOC.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 4.250
- Organisatie: Stichting de Regenboog
- Contactpersoon: Barbara Hattmannsdorfer (020 5317600)
- www.deregenboog.org

Profiel

In 2006 is Stichting Welzijn Deurne gestart met zogeheten 'buurtkamers' in een basisschool om ouderen en jongeren met elkaar in contact te brengen. De opzet was om ouderen te enthousiasmeren om weer een actieve rol in de samenleving te gaan spelen – of om actief te blijven – op gebieden waarin ze goed zijn en plezier hebben. Voor dit project zijn leskoffers ontwikkeld die vol zitten met good practices en ideeën om ouderen te helpen aan de slag te gaan als vrijwilliger. Het vrijwilligerswerk kan bijvoorbeeld bestaan uit het begeleiden van ontmoetingen tussen jong en oud of van activiteiten op school of in de wijk. Vrijwilligers die de activiteiten van de buurtkamers begeleiden, worden ondersteund door beroepskrachten.

Ervaringen

Per buurtkamer is een groep van vijftien tot twintig ouderen ongeveer veertig keer per jaar bij elkaar gekomen. Gemiddeld eens in de vier weken sloten vijftien tot twintig kinderen uit groep acht zich daarbij aan. Het vraagt om extra inzet om ouderen enthousiast te maken om als vrijwilliger met kinderen deel te nemen aan een activiteit. Maar wanneer men eenmaal overstag is, ervaart men hoe leuk dit is. De praktische en aansprekende werkvormen in de koffer gaven de vrijwilligers steun. Jong en oud werden vanuit verschillende thema's en activiteiten gestimuleerd om samen te werken en te communiceren.

Wat heeft het opgeleverd?

- HUTkoffer (Hut staat voor Hulp bij Uitwisseling en Tegenkomen) met daarin:
  - activiteitenkaarten met interactieve werkvormen en bijbehorende materialen voorbeelden voor ouderen om als vrijwilliger met kinderen aan de slag te gaan
  - vragenlijst om talenten naar boven te halen
  - voorbeelden om ouderen informatie en advies te geven over hun leefsituatie
  - sociale kaart (Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de ouderenwijzer)
  - thema's en methodieken om ouderen en kinderen te laten nadenken over de leefbaarheid in de wijk/het dorp

Hoe gaat het verder?

Men wil op wijkniveau meer buurtkamers openen en de HUTkoffer verder ontwikkelen. Deze leskoffer is enthousiast ontvangen en wordt veel uitgeleend aan andere organisaties, zoals KBO, Zonnebloem, basisscholen en kinderopvang. Men overweegt een versie te maken voor mensen met een verstandelijke beperking.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 20.000
- Organisatie: Stichting Welzijn Deurne
- Contactpersoon: Meta van Heugten (0493 352500)
- www.welzijndeurne.nl (kijk onder 'ouderen')

Profiel

Veldwerk Nederland heeft op initiatief van de ANBO een bingospel rond natuur en milieu ontwikkeld: 'Milieubingo'. Dit spel is onderdeel van een breder project, gestart door de ouderenbonden, waarin een programmatisch aanbod is ontwikkeld dat aansluit bij het niveau en de behoeften van de doelgroep. Daarbij vormen jongere senioren (< 70 jaar) het kader dat activiteiten organiseert voor oudere senioren (> 70 jaar). Milieubingo is op het gebied van natuur, milieu

en duurzaamheid een instrument voor een zinvolle tijdsbesteding. Ouderen worden hierdoor geactiveerd om naar buiten te gaan en zich in te zetten voor het milieu. De verschillende vormen waarin het spel gespeeld kan worden – zelf spelen, spelen met toelichting van een deskundige, spelen met een excursie als sluitstuk of spelen met een rapportage aan de lokale overheid – maakt uitvoering op allerlei niveaus mogelijk.

Ervaringen

Tijdens het testen van het spel bleek dat er bij de deelnemers een grote interesse bestond om kennis over natuur en milieu uit te wisselen. Er heerste bezorgdheid over de effecten van ons handelen, vooral voor onze kinderen en kleinkinderen. De deelnemers vonden het plezierig om, door middel van het spel, te worden gehoord over en betrokken te worden bij de milieuproblematiek. Voor een concreet product als Milieubingo bleek een beperkte testfase geen bezwaar te zijn. Het spel is getest in zorgcentra en op het vmbo door speciaal daarvoor ingezette stagiairs, wat heeft bijgedragen aan de praktische verfijning en verbreding. *En route* bleek dat het spel inhoudelijk ook geschikt is voor de educatie van Veldwerk Nederland aan de bovenbouw van de basisschool en voor vakdocenten van het vmbo.

Wat heeft het opgeleverd?

- Het spel Milieubingo, bestaande uit:
  - bingospel met 48 thema's op het gebied van natuur en milieu
  - vijftig kaartjes met de 48 thema's in verschillende samenstelling
  - acht thema's per kaart en 250 fiches om de gespeelde items af te dekken
  - twee verhalen waarin de 48 thema's zijn opgenomen
  - handleiding met de uitwerking van de verschillende spelniveaus

Hoe gaat het verder?

Op de onderstaande website van Veldwerk Nederland staat een uitgebreide omschrijving van het spel en de wijze waarop het is in te zetten in verschillende organisaties en sectoren, zoals het onderwijs en de lokale ouderenorganisaties.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 21.500
- Organisatie: Veldwerk Nederland
- Contactpersoon: Herman de Jongh (055 3684015/06 53949821)
- www.veldwerkwinkel.nl

Profiel

Woonzorgcentrum Gaza in Harmelen wil met dit project meer gastvrijheid, sfeer en actieve betrokkenheid bereiken bij de bewoners, de (voor het merendeel oudere) vrijwilligers en de zelfstandig wonende oudere buurtbewoners. Participatie en welbevinden zijn hierbij belangrijke uitgangspunten. Door – waar het gaat om sfeer en ambiance – een actieve houding te stimuleren bij de bewoners en hen te betrekken bij het vervullen van wensen, kan er volop gebruikgemaakt worden van hun mogelijkheden, vaardigheden en kennis. Zo ontstaat er ook een gelijkwaardiger relatie tussen zorgvrager, zorgverlener en vrijwilliger.

Ervaringen

Met het project is een bijdrage geleverd aan het verbeteren van de sfeer en de gastvrijheid in woonzorgcentrum Gaza. De bewoners zijn er actief bij betrokken en gestimuleerd hun wensen te uiten. Het project heeft nog niet de beoogde interactie tot stand gebracht tussen medewerkers, vrijwilligers en bewoners, maar wel een positieve uitwerking gehad op de communicatie in huis. Er zijn diverse activiteiten en producten ontwikkeld om de interne communicatie te bevorderen, zoals 'De groeten uit-kaarten', een blauwe kaart voor het uitdelen van een pluim en een rode om klachten of wensen te uiten. Doordat de kaarten zichtbaar zijn opgehangen, zijn er gesprekken en discussies op gang gekomen.

Ten behoeve van het vraaggericht werken en het in kaart brengen van de mogelijkheden van de bewoners om nog actief te zijn, is een speciale wenstegel ontwikkeld. De activiteitenbegeleider gebruikt deze onder andere om kleinschalige activiteiten te organiseren.

Wat heeft het opgeleverd?

- Methode en materiaal om wensen van bewoners en vrijwilligers kenbaar te maken, te inventariseren en te bespreken
- Fotoportretten van bewoners bij de ingang van hun woning en geschilderde zelfportretten van vrijwilligers in de gang om hun een eigen gezicht te geven
- 'Groeten uit-kaarten'
- Wenstegels: ansichtkaarten uitgevoerd als Delfts blauwe tegels, bedoeld als hulpmiddel om grote en kleine wensen kenbaar te maken
- Uitgewerkte methodiek waarin bewoners, medewerkers en vrijwilligers samenwerken aan sfeer, gastvrijheid en ambiance
- Flyer met de belangrijkste elementen van de ontwikkelde methoden

Hoe gaat het verder?

Woonzorgcentrum Gaza gebruikt de tegelkaarten voor het organiseren van nieuwe activiteiten en de werving van vrijwilligers. Beroepskrachten in de zorg zijn van mening dat de werkvormen volop ruimte bieden voor eigen creativiteit en goed toepasbaar zijn in de dagelijkse praktijk. De wenstegel wordt inmiddels door meerdere organisaties gebruikt.

Het project zal onder de naam 'Mijn huis, mijn thuis' worden voortgezet.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 23.500
- Organisatie: Bureau Kwiek
- Contactpersoon: Patricia van den Brink (06 13021796)
- www.bureaukwiek.nl

Post, prettig wonen
in Gaza

Profiel

Muziek- en Dansschool Texel voert in vier dorpen op Texel een driejarig project uit waarin ouderen letterlijk en figuurlijk een podium krijgen. Via theater laten ze zien en horen dat ieders leven ertoe doet en dat een mens op iedere leeftijd, steeds op een andere manier, waardevol is voor zijn medemens en de samenleving. Persoonlijke herinneringen worden in een groter verband geplaatst en via theater wordt een beeld gegeven van het leven in verschillende dorpen, vroeger en nu. De deelnemers delen hun ervaring, levenswijsheid en blik op de toekomst met de toeschouwers, mensen van alle leeftijden.

Ervaringen

Het project Springtij(d) leeft op Texel; ‘verteltheater’ is inmiddels een begrip. De spelers zijn goed op elkaar ingespeeld en zijn hechte vriendschappen en relaties aangegaan. Ze kijken uit naar de ochtenden. Het delen van herinneringen blijkt veel meer op te leveren dan men van tevoren had gedacht. De deelnemers van de verschillende groepen wonen elkaars voorstellingen bij. Ze gaan steeds beter begrijpen wat er van hen verwacht wordt, denken mee en gaan ook beter acteren, waardoor het artistieke niveau toeneemt. Het zelfvertrouwen van de deelnemers groeit navenant. Door het succes worden de groepen gevraagd ook elders op het eiland voorstellingen te geven.

In oktober 2010 zal een afsluitend festival worden gehouden. De voorstellingen worden opgevoerd op locatie, bijvoorbeeld in een schuilkerk en in de wachtruimte van de Stoombootmaatschappij. Festivalgangers kunnen

in één weekend een tocht over het eiland maken en meerdere voorstellingen zien.

Wat heeft het opgeleverd?

- Vier ‘Verteltheatergroepen’
- Website met foto’s en beeldverslagen

Hoe gaat het verder?

Er is overleg met basisscholen om voorstellingen te geven voor de bovenbouw, met na afloop steeds een gesprek tussen senioren en leerlingen. In den Helder, Julianadorp en Alkmaar worden ook verteltheatergroepen gevormd. Naast de vluchtige vorm die theater is, zou vastlegging van de persoonlijke verhalen, in samenwerking met de Oudheidkundige Vereniging, een volgende stap kunnen zijn.

Samen met Stichting De Kunst en PRIMO nh wordt er gewerkt aan een pilot om te zien of er een cursus gegeven kan worden in het leiding geven aan vertelgroepen, met als onderdeel verteltheater.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 10.000
- Organisatie: Muziek- en Dansschool Texel
- Contactpersoon: Anneke Berghuis (0222 319625)
- www.verteltheatertexel.nl

Uw talent gaat niet met pensioen

Profiel

In 'toekomstwerkplaatsen', verspreid over het hele land, oriënteren 50+ vrouwen zich op activiteiten waarbij ze hun talenten kunnen inzetten voor de samenleving. Dit project van de NVR en ANBO biedt aanknopingspunten voor een zinvolle en maatschappijgerichte invulling van de derde levensfase. De deelnemende vrouwen worden aangesproken op hun kracht en inzichten. In de werkplaatsen krijgen ze niet alleen zicht op wat ze belangrijk vinden en wat hun talenten zijn, maar ook op activiteiten die passen bij de eigen mogelijkheden en beperkingen en op de stappen die genomen moeten worden om daadwerkelijk actief te worden. Mentoren helpen de stap naar maatschappelijke participatie te vergemakkelijken door advies te geven en praktische ondersteuning te bieden. De vrouwen worden gestimuleerd om zich actief in te zetten, bijvoorbeeld in hun buurt of in maatschappelijke organisaties, besturen, de politiek, vrijwilligerswerk, culturele organisaties en de WMO.

Ervaringen

Het verzoek om over een dergelijk project na te denken, kwam vanuit de vrouwenorganisaties en de Ouderenbond. Vanaf het begin hebben deze dan ook enthousiast gereageerd en meegewerkt aan de werving van deelnemers. Dit heeft zeker vruchten afgeworpen. Opvallend is dat het woord 'pensioen' in de projecttitel wordt geassocieerd met 'mannen die een betaalde baan hebben gehad'. Het – ook letterlijk – investeren in seniorenvrouwen, die de samenleving veel te bieden hebben, blijkt niet vanzelfsprekend te zijn. In dit opzicht is dit project 'baanbrekend' te noemen. Inhoudelijk zijn de projectdoelen gerealiseerd, en de ontwikkelde methodiek is ook toepasbaar voor andere doelgroepen.

Wat heeft het opgeleverd?

- Opzet en methodiek van 'toekomstwerkplaatsen'
- Werkboek voor de deelnemers
- Folder voor de werving
- Flyer voor externe organisaties en contacten
- Projectverslag

Hoe gaat het verder?

Er wordt gewerkt aan een vervolgprijs, waarin extra aandacht zal zijn voor oudere migrantenvrouwen die de samenleving veel meer te bieden hebben dan ze zelf soms denken. Ook werkt men eraan het mentorschap te benutten voor het bieden van persoonlijke ondersteuning bij het zetten van nieuwe stappen.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 98.000
- Organisatie: NVR en ANBO
- Contactpersoon: Lotte Wouters (070 3469304)
- www.nederlandsevrouwenraad.nl (kijk onder 'Maatschappelijke participatie')
- www.anbo.nl (kijk onder 'Anbo Projecten')

Profiel

De afdeling Sociologie van de Vrije Universiteit Amsterdam heeft een cursus ontwikkeld over ouder worden. De cursus richt zich op het ontkrachten van negatieve verwachtingen ten aanzien van het ouder worden en het bevorderen van de bewustwording van de voordelen van het 'op leeftijd' zijn. De cursisten analyseren hun eigen talenten en worden gestimuleerd zich in te zetten voor doelen en activiteiten die persoonlijk, sociaal en/of maatschappelijk zinvol zijn. Een aantal cursisten wordt vervolgens getraind om de cursus zelf te geven. De bewustwording van de eigen sterke kanten van mensen 'op leeftijd' is op zichzelf al waardevol, net als de stimulans om zich via persoonlijke projecten sociaal en maatschappelijk te profileren. Dit draagt bij aan een positiever beeld van ouderen als krachtige en waardevolle leden van de samenleving, zowel bij de cursisten zelf als in de maatschappij.

Ervaringen

De ontwikkeling van de cursus en het bijbehorende materiaal verliepen volgens plan. Ook de trainingen voor docenten, die worden gegeven onder de naam 'Rust zonder Roest', liepen goed. De toekomstige docenten

Wie had dat gedacht?

zijn enthousiast over de cursus en de training.

Na een eerste ronde, waarin – samen met afdelingen van de ANBO – de pilotcursus werd ontwikkeld, bleek het vinden van organisaties met geschikte vrijwilligers voor het vervolgtraject lastiger te zijn dan gedacht. Het vinden van partners voor het implementeren van de cursus kostte meer tijd dan waarop gerekend was, maar de cursus begint nu goed te lopen. De website werkt goed als bron van informatie over de cursus en helpt bij het werven van docenten.

Wat heeft het opgeleverd?

- Handleiding en cursusboek voor begeleiders, inclusief cd-rom
- Cursusmateriaal voor cursisten
- Website

Hoe gaat het verder?

De nadruk ligt de komende tijd op het verder verbreiden van de cursus. De Unie KBO speelt hierbij een actieve rol door de inzet van haar netwerk. Ook zal samenwerking met stichtingen Welzijn Ouderen worden gezocht. Op de rol staat het opzetten van een intervisieplatform voor docenten op internet. Onlangs heeft men de afdeling Sociologie van de VU verzocht de cursus om te zetten naar een meerdaagse variant, zodat deze bijvoorbeeld ook aan buitenlandse accommodaties aangeboden kan worden.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 98.951
- Organisatie: Vrije Universiteit van Amsterdam, afd. Sociologie
- Contactpersoon: Nan Stevens (024 3615725)
- www.rust-zonder-roest.nl

Profiel

WonenPlus-organisaties in Noord-Holland Noord hebben burennetwerken opgezet zodat het voor mensen met een lichte of beginnende vorm van dementie mogelijk wordt langer zelfstandig thuis te blijven wonen met zoveel mogelijk behoud van kwaliteit van leven. Het burennetwerk doet niet aan zorg- en hulpverlening maar geeft praktische ondersteuning aan de oudere en de mantelzorger. Samen voor een buurt zorgen, bevordert ook de cohesie in de buurt. Een burennetwerk bestaat vooral uit ouderen die andere ouderen helpen. Voor elke dementerende oudere zoekt men een maatje in de buurt, die ook het burennetwerk in stand houdt. Gaandeweg heeft het project zich verbreed naar kwetsbare ouderen.

Ervaringen

Het project heeft een langere aanlooptijd nodig gehad dan was voorzien. Het werven van deelnemers en het bereiken van de beoogde doelgroep bleek niet eenvoudig te zijn. Hoewel eerdere ervaringen met het opbouwen van burennetwerken rond ouderen zeer positief waren, kostte het opbouwen van een netwerk voor deze doelgroep meer tijd. Het bereiken van de doelgroep is arbeidsintensief. De privacyregels maken het lastig informatie te krijgen of te delen. Met name de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen organisaties vergde veel tijd. Wat ook tegenwerkt is dat cliënten vaak eerst over een drempel heen moeten. Verder vergt het vinden van vrijwilligers voor het burennetwerk tijd, wat niet vreemd is omdat de rechtstreekse relatie met de dementerende niet vrijblijvend is maar verplichtingen met zich meebrengt. Is het netwerk een-

maal gevormd, dan bewaakt WonenPlus de voortgang en kost het weinig tijd. Het project heeft een impuls gegeven aan de samenwerking met de gehandicaptenzorg en de thuiszorg.

Wat heeft het opgeleverd?

- Plan van aanpak met methodiek en stappenplan
- Training 'omgaan met dementie' voor vrijwilligers
- Vragenformulier
- Wijkkaart
- Pr-materiaal

Hoe gaat het verder?

In Alkmaar is WonenPlus, samen met Actie Zorg (thuiszorg) en Magenta Zorg (V&V), een integraal zorg- en welzijnsteam gestart met als taak iedereen die hulp nodig heeft en/of hulp wil bieden in beeld te krijgen. WonenPlus bouwt in Oudorp een burennetwerk op. De gemeente Alkmaar is enthousiast over het project en subsidieert het.

In Purmerend staat men in de startblokken om de methodiek van burennetwerken en maatschappelijke steunsystemen in te voeren.

WonenPlus Noord-Holland werkt aan een opzet om structureel kwetsbare ouderen te bereiken en te ondersteunen waarin dezelfde methodiek een grote rol speelt.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 41.500
- Organisatie: WonenPlus Noord-Holland
- Contactpersoon: P. Groot (072 5126911)
- www.wonenplusnoordholland.nl

Profiel

In het verzorgingshuis Het Weytendaal te Wijhe (regio Zwolle) is een interne organisatie opgezet voor dienstverlening tussen bewoners onderling, aangevuld met vrijwilligers. Wensen en behoeften van bewoners en vrijwilligers worden in kaart gebracht. Het achterliggende idee is om een gestructureerde vorm van actief 'noaberschap' te ontwikkelen, zoals dat in de omgeving traditie is. Men wil de kracht van ouderen op gerichte wijze inzetten door de mogelijkheden in plaats van de beperkingen te benadrukken. Zo krijgen de ouderen in het verzorgingshuis en de aanleunwoningen de eigen regie weer meer in eigen handen en wordt hun participatie in de maatschappij vergroot.

Ervaringen

Onder het motto 'Ouderen voor ouderen' is men begonnen een inventarisatie te maken van de behoefte aan vrijwilligerswerk bij bewoners van het verzorgingshuis. Ook de ouderen in de dag- en groepsverzorging en de bewoners van de aanleunwoningen zijn hierover benaderd. Daarnaast is de bereidheid om vrijwilligerswerk te doen geïnventariseerd bij deze groepen en bij ouderen betrokken bij de Stichting Welzijn Ouderen. Vervolgens heeft het interne uitzendbureau Match een database voor vrijwilligerswerk opgezet. Dit bureau huist in de koffiecorner van het restaurant en wordt twee keer per week bemand. Het zorgt voor de koppeling van vraag en aanbod. Er hangen advertenties en foto's van de cliënten. Ook worden vraag en aanbod dagelijks gepubliceerd op de kabelkrant.

Door de fysieke aanwezigheid van uitzendbureau Match is de public relations hiervoor makkelijk op gang gekomen en wordt binnen het verzorgingshuis over het project gesproken.

Het is een uitdaging om bewoners zo ver te krijgen dat ze zich inschrijven als vrijwilliger om anderen te ondersteunen.

Wat heeft het opgeleverd?

- Database voor vraag en aanbod van vrijwilligerswerk
- Intern uitzendbureau Match voor 65+ vrijwilligers
- Projectplan

**Intern uitzendbureau
65+ vrijwilligers**

Hoe gaat het verder?

De opzet is ingebed in de instelling en zal worden voortgezet.

Kerngegevens

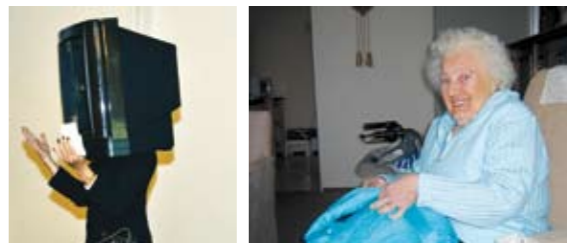
- Toegekend subsidiebedrag: € 12.000
- Organisatie: Zorgspectrum Het Zand
- Contactpersoon: A. van Os (038 4687741)
- www.hetzand.nl

Profiel

Ouderen vervullen vaak vrijwilligerstaken omdat ze ervoor gevraagd zijn. Ze staan weinig stil bij andere werkzaamheden die zij misschien leuker vinden en waar ze de capaciteiten voor hebben. In het project 'Jij ook actief?' van de Katholieke Bond Ouderen Noord-Holland staat het opsporen van 'verborgen' competenties en vaardigheden van ouderen centraal. Deze worden vervolgens ingezet om andere ouderen te helpen. Door middel van een vragenlijst krijgen de benaderde ouderen meer zicht op hun kennis, kunde en ervaring en worden ze zich ervan bewust dat deze in de loop der tijd zijn toegenomen. Zij worden gestimuleerd om mensen uit hun omgeving daarvan te laten mee profiteren. Op deze manier breiden ze hun netwerk uit en vinden ze een zinvolle dagbesteding. Een aanbieder op het ene terrein kan een vrager zijn op het andere. Zo ontstaat, met behulp van waardebonnen, een systeem van een onderlinge dienstenruil.

Ervaringen

Door de samenwerking met Regionaal Zorgberaad Midden-Holland (project 'Seniorencoöperatie') is de voorziene werkwijze bijgesteld. Oorspronkelijk zouden vanuit iedere afdeling drie kaderleden vijf ouderen bezoeken met een vragenlijst. Een regionale of plaatselijke contactpersoon vulde daarmee een databank voor 'wensen, klussen of activiteiten'. De praktijk bleek echter weerbarstiger te zijn.

De senioren van de afdelingen wilden wel een soort 'telefonische hulpkring' opzetten, maar zeker niet alles formeel regelen. Men regelt het nu zonder administratie. Samen met Zorgberaad Midden-Holland is gekozen voor deze andere aanpak. De daar ontwikkelde website en folder is ook voor dit project gebruikt.

Wat heeft het opgeleverd?

- Interestetest
- Website
- Gedragscode
- Waardebonnen
- Folder, ansichtkaarten en spiegelgltjes als pr-materiaal

Hoe gaat het verder?

Het project 'Jij ook actief?' blijft in het aanbod van de KBO-NH. Inmiddels is het ook geïntroduceerd in Zeeland. Landelijk wordt het project verder verspreid via de KBO-afdelingen. Ook gemeenten tonen interesse. Het concept sluit aan bij de lijn van de WMO om zelf oplossingen te zoeken.

Jij ook actief?

2

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 47.877
- Organisatie: Katholieke Bond Ouderen Noord Holland
- Contactpersoon: Mary van der Horden (023 5299370/5253952)
- www.jijookactief.nl
- www.kbonoordholland.nl

Profiel

Zorgberaad Midden-Holland heeft, geïnspireerd door de goede ervaringen die de afgelopen tien jaar in Duitsland zijn opgedaan, seniorencoöperaties in het leven geroepen. Er is intensief samengewerkt met de Katholieke Bond Ouderen Noord-Holland die bezig is met het project 'Jij ook actief?'. De coöperatie stimuleert senioren om zich voor anderen in te zetten op de terreinen waaraan ze zelf de voorkeur geven. Daarbij wordt uitgegaan van wat men nog kan en niet van wat men niet meer kan. 'Zelfregie' is het sleutelwoord. Centraal staat het organiseren van onderlinge hulp. Via het lidmaatschap koopt men tegen een geringe vergoeding diensten van andere leden of levert men zelf diensten. Een vergoeding wordt in contanten uitgekeerd of wordt gespaard op de rekening van de coöperatie, die als een spaarpot fungeert waaruit men zelf ook weer diensten kan kopen. Zo bedruipt het systeem zichzelf financieel zodat het voor de senioren betaalbaar blijft.

Ervaringen

Het enthousiasme is groter dan men had verwacht. De betrokkenheid van de media en de lokale overheid bij het initiatief was groot en heeft geholpen een breed draagvlak te creëren. Het oprichten van de stichting, vinden van bestuursleden en opzetten van een website voor de aanmeldingen van vraag en aanbod en het bijhouden van het saldo liep voorspoedig. Deze website wordt ook gebruikt voor het project 'Jij ook actief?'. Het onderdeel 'Stimuleren van competenties en vaardigheden' is onvoldoende uitgewerkt.

foto: Marc Bolsius

Gebleken is dat vooral de groep 75-plussers daartoe een behoorlijke drempel heeft. Men schroomt om zich op de eigen competenties te laten voorstaan en wacht liever op een verzoek om dienstverlening dan dat men zijn diensten zelf aanbiedt.

Een grote groep ouderen (75+) heeft weinig affiniteit met internet. Persoonlijk contact kan voor deze groep niet vervangen worden door e-mail of een interactieve website.

Wat heeft het opgeleverd?

- Projectplan en plan van aanpak
- Website met database
- Serie 'advertorials'
- Brochure met een overzicht van diensten en producten

Hoe gaat het verder?

Het project groeit door: het waaiert uit naar de omliggende (deel)gemeenten en wekelijks nemen vraag en aanbod toe. De volgende stap moet zijn dat de leden van de coöperatie de kar zelf gaan trekken en initiatieven nemen om continuïteit te verzekeren.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 25.000
- Organisatie: Zorgberaad Midden-Holland
- Contactpersoon: Rob Higler (018 2548176)
- www.seniorencoop.nl

Profiel

De achterliggende gedachte bij dit project is dat bij de driehonderdduizend leden van de Unie KBO een schat aan kennis en ervaring aanwezig is die niet optimaal benut wordt. Er bestaat geen eigentijdse vrijwilligersmogelijkheid voor de grote groep senioren die kortstondig en op ad-hocbasis hun talent willen inzetten. Om hiervoor een vorm te vinden, wordt als pilot een 'specialistenpool' opgezet. Senioren uit deze pool kunnen ingezet worden voor een aantal specialistische activiteiten binnen de Unie KBO op het terrein van belangenbehartiging, beleid en dienstverlening aan regionale KBO's – dit onder het motto 'Ouderen voor ouderen'. In dit project worden nieuwe vormen van vrijwilligersmanagement uitgetoetst. Wanneer het succes heeft, kunnen aan de hand hiervan ook aangesloten KBO's en andere organisaties die met vrijwilligers werken een specialistenpool opbouwen.

Ervaringen

In de loop van het project zijn het traject en de beoogde resultaten bijgesteld. Er is meer tijd aan onderzoek besteed. De looptijd van het project is verlengd met negen maanden. Uiteindelijk is er geen brochure over het project verschenen, omdat de behoeften landelijk en provinciaal nogal uiteenliepen. In plaats van een brochure zijn er, via de bestaande kanalen binnen de Unie KBO, vacatures uitgezet voor specifieke functies. Er zijn twee pilots van een specialistenpool opgestart, een landelijke en een provinciale. De uitkomst van deze twee pilots zal worden meegenomen bij de ontwikkeling van een nieuwe vorm van vrijwilligersmanagement.

Wat heeft het opgeleverd?

- Landelijke en provinciale specialistenpools
- Vragenlijst voor de ondersteuningsbehoefte vanuit provincies
- Vragenlijst voor de ondersteuningsbehoefte vanuit de afdelingen
- Vrijwilligersovereenkomst
- Plan van aanpak voor provinciale pilots

Hoe gaat het verder?

De resultaten van dit project en de ervaringen die ermee zijn opgedaan, zullen worden gecombineerd met de uitkomsten van het project 'Jij ook actief?' uit Noord-Holland. Uit beide projecten is gebleken dat het belangrijk is elkaar te leren kennen en de vrijwilligers op een goede manier aan de organisatie te binden, hen te stimuleren en een veilige werkomgeving te bieden. Landelijk wordt in een vervolgproject een structuur neergezet waar mensen hun diensten kunnen aanbieden, zodat vraag en aanbod bij elkaar kunnen worden gebracht, zowel op afdelingsniveau als op provinciaal of landelijk niveau. De provincie Zuid-Holland is inmiddels actief aan de gang met de resultaten.

Kerngegevens

- Toegekend subsidiebedrag: € 7.500
- Organisatie: Unie KBO
- Contactpersoon: Jozette Aldenhoven (073 6904272)
- www.uniekbo.nl

Wijze raad is goud waard

2

Het programma Kracht van Ouderen had de bedoeling de aandacht te vestigen op de waardevolle bijdragen die ouderen aan de samenleving kunnen leveren. De grote verscheidenheid van projecten heeft laten zien dat ouderen op veel fronten nog inzetbaar zijn, zoals bij de onderlinge hulpverlening, de bestrijding van negatieve beeldvorming en de bevordering van het onderling begrip tussen generaties.

De projecten hebben ook nog een andere kant. In elk project waren 200 à 400 deelnemers actief, en het lijkt de moeite waard ook hun te vragen wat het meedoen aan de projecten voor hen heeft betekend. In de afgelopen maanden zijn daarover negen deelnemers ondervraagd. Zij deden mee aan de volgende projecten:

- Senioren Coöperatie, Nieuwerkerk a/d IJssel
- Maak jonge onderzoekers van ze, Groningen
- Springtij(d), Texel
- Wie had dat gedacht?, Nijmegen

Hieronder wordt aan de hand van uitgebreide citaten beknopt verslag gedaan van hun bevindingen. In het eerste deel draait het vooral om de motivatie van de deelnemers. Daarna gaat het meer specifiek over datgene wat het voor de deelnemers opgeleverd heeft.

Motivatie

De motivatie van de deelnemers liep sterk uiteen. Voor sommigen was het een uitkomst wanneer ze net gestopt waren met betaald werk, anderen waren op zoek naar contacten en soms deed men mee uit pure naastenliefde dan wel wederkerige ruil.

De grote verscheidenheid van projecten heeft laten zien dat ouderen op veel fronten nog inzetbaar zijn, zoals bij de onderlinge hulpverlening.

Wat is de motivatie voor mensen zoals u om een bijdrage te leveren aan de seniorencoöperatie? Daar ben ik wel erg nieuwsgierig naar.

'Ja, dat groeit dus als je niet meer werkt. Ik ben al 72, dus ik ben al bijna 12 jaar "thuis". En ik heb een buurman die is 20 jaar ouder dan ik, die man is op dit moment dus bijna 92. Nou, als ik dan zie hoeveel keer die man hulp nodig heeft. Die kinderen die wonen niet dichtbij, dus die kunnen dat ook allemaal niet meer. Dus wij houden een beetje in de gaten of het ook gewoon een beetje goed met hem gaat... Ik denk, als ik nou zo oud ben en ik heb ook een buurman die mij een beetje in de gaten houdt, dat spreekt mij wel aan.'

'Ja, je valt in een heel diep gat als je stopt met werken. Tenminste, dat was in mijn geval zo. ... Nou, ten eerste ben ik lid geworden van een bridgeclub en ik ben lid geworden bij een biljartclub, want ik biljart heel graag. Dus nu heb ik elke middag wat te doen. ... Nou, als je dan dus stopt, dan heb je geen sociale contacten meer ... Mijn angst was: ik word straks een zombie. Dus ik ben zo mogelijk overal gaan kijken, wat zal ik nou gaan doen, wat vind ik nou leuk.'

Wat is voor u de uitdaging van het project 'Maak jonge onderzoekers van ze'?

'Het is leuk en daagt je uit om je kennis zo helder mogelijk aan die jonge mensen over te dragen. Maar ook dient het een maatschappelijk doel: de wetenschap uitdragen. Daar komt nog bij dat ik hiermee een arbeidsethos uitdraag dat wat mij betreft tot de leeftijd van 70 mag duren!'

Wat zijn zoal de vragen waarmee de mensen die naar de cursus komen, zitten?

'Maar de mensen die nou naar die cursus (Wie had dat gedacht?) komen, die hebben soms wel het gevoel

'Ja, je valt in een heel diep gat als je stopt met werken.'

Als je niet meer werkt ontdek je op een gegeven moment dat je de verantwoordelijkheid voor het eigen leven weer moet oppakken, anders wordt het leven te saai.

dat ze in een zwart gat terechtkomen. Als de man of de vrouw overlijdt, of als het werk stopt waar ze hun hele hebben en houden en echt veel aan (gegeven) hebben, van hoe nu verder. Hoe kan ik mijn dag indelen en wat is nog zinnig in het leven, heb ik eigenlijk wel vriendinnen, zijn we nou ook mee bezig. Hoeveel mensen heb je om je heen, dichtbij je en verder weg. Om daar een inventarisatie van te maken, ... van wil ik nog, oude contacten weer vernieuwen. Er was er een die zei van, ja, nou ik heb zoveel wantrouwen tegen mensen. Als mensen niet willen, ja dan laat ik het maar. Met het gevolg dat ze zich hartstikke alleen voelde, ook in deze groep. En daarover praten we dan, dat vind ik wel heel goed, dat ze dat ook zegt ... Het is niet zo dat je kunt blijven afwachten, als je het laat dan ben je ook al weg ... Je moet zelf contact op gaan nemen of proberen contact te maken...’

U stopte met betaald werk, en toen?

‘Als je ineens thuis zit, dat je dan een beetje... met de vraag zit van: wat moet ik nou? Jaha. Ik zat, ik ben ... na de vakantie, dat was na de zomervakantie, dus een hele tijd samen geweest met mijn vrouw, ... toen ging ze weer werken. En ik weet nog dat ik de eerste dag na de vakantie de hele dag bij de telefoon heb gezeten, want er kan wel eens iemand bellen! Nou, er belt natuurlijk niemand! ... En die ervaring kwam hard aan ... toen heb ik mij toch weer hervonden, als ik het zo mag zeggen. ... Ik denk dat dat een maand of zo geduurd heeft.’

Welke associaties zijn er als u het over vrije tijd hebt?

‘Ja (...) Ja, als ik zeg vrije tijd dan is het voor mij, maar dat is mijn ervaring en mijn opvatting, eh... Ik moet gewoon iets doen (...) Ik moet gewoon iets doen voor anderen. Dat is voor mij vrije tijd. Ik moet de

vergadering voorzitten. Ik moet op een gegeven moment resultaten zien te bereiken in mijn vergadering. Ik wil, dat is voor mij, dat hoeft niet alle dagen te zijn, maar vrije tijd is voor mij niet gaan zitten [slaat met handen op tafel] ... en kijken wat er op een gegeven moment gebeurt. Nee, andersom, ... En ik hoef ook niet altijd op reis! Gelukkig houdt mijn vrouw daar ook niet zo van, dus wat dat betreft...’ (Senioren Coöperatie)

Toen u 65 was had u dus een heel speciale associatie met ouder worden?

‘Nou, uitgeschakeld zijn en vooral niet gewaardeerd worden. En niet zichtbaar meer zijn. Ja dat is, ik wilde zichtbaar zijn verdorie, ik wilde meedraaien in de maatschappij, ik wilde ook een steentje bijdragen. Nou een steen, behoorlijk wat bijdragen. ... Ik woon hier twee jaar (na het bereiken van de 65-jarige leeftijd), wij wonen hier twee jaar. Eén jaar ... Eén jaar ben ik vrij geweest, om het maar zo te zeggen, zeg maar. Verleden jaar september ben ik begonnen eigenlijk... in dat jaar? Heb ik heel veel gewandeld, mensen ontmoet en gedacht van, dit is het nou. Maar er was ook een onvrede in, van eigenlijk moet ik, moet ik wel. Ook omdat ik nog fit ben, en kan, moet ik wel iets doen zoals ... Ik moet toch eigenlijk wel iets vrijwilligs doen.’ (Wie had dat gedacht?)

De motivatie loopt dus sterk uiteen:

‘Als je niet meer werkt ontdek je op een gegeven moment dat je de verantwoordelijkheid voor het eigen leven weer op moet pakken, anders wordt het leven te saai. Ik wilde weer iets prikkelends doen, iets betekenen.’

‘Ik wilde weer iets prikkelends doen, iets betekenen.’

'Ik wilde niet alleen maar dobberen, maar op zoek gaan naar wat ik te bieden heb; de samenleving heeft te weinig uitdaging voor ouderen.' (Maak jonge onderzoekers van ze)

'Na een jaar niks doen had ik een groot gevoel van onvrede.'

Wat heeft het opgeleverd?

Kunt u mij iets vertellen over de cursus waaraan u deelnam?

'Nou, ik voelde me nogal alleen in het fitte oudere zijn, he. Mensen van zestig of boven de zestig waren voor mij oud en afgeschreven. Net zo goed als dat de maatschappij daar vaak zo over denkt. En nou (in de cursus) ontmoette ik mensen die er nog zin in hadden. En deze cursus was dus een ontwikkeling in die gedachte, ... eigenlijk van wat kun je nog en wat kun je met je beperking en kijk eens anders naar het ouder worden. Ik had zelf niet het gevoel dat ik ouder was dus ik hoefde ook niet anders naar het ouder worden te kijken [lacht]...' (Wie had dat gedacht?)

Jullie wilden een voorstelling maken waarin een beeld gegeven zou worden van hoe het leven in de eerste helft van de vorige eeuw op Texel was. Jullie kwamen daarvoor elke woensdag met twaalf mensen uit het dorp bij elkaar. Kun je daar eens iets over vertellen?

'Je leert de mensen (in de eigen woonomgeving) beter kennen. Nu maak je een praatje als we elkaar tegenkomen', 'We zijn een soort praatgroep geworden', 'Je gaat [met de andere deelnemers] terug naar het gemeenschappelijke verleden, daar beleef je veel plezier aan', 'Je ontwikkelt gezamenlijke ambities, stelt je een doel.'

Tegelijkertijd blijkt dat het niet meer werken meer ruimte geeft voor rust, voor meer aandacht voor jezelf: 'Ik verkeer nu in een gezellig heuvelandschap, de grote pieken zijn eruit; kan rustig nieuwe dingen verkennen en mij dienstverlenend aanbieden', 'Ik heb het gevoel dat ik door de deelname anders ouder wordt.' (Springtij(d))

Wat hebt u er zelf aan gehad?

'Zelf, nou ja, veel plezier aan beleefd! Maar wat ik er nou aan gehad heb ... Ja, nou je wordt toch, ja, ... er was één vrouw, die kwam uit Venlo, en dan hadden we het over de deuren, en toen zei ze: 'Ja, ons huis was gebombardeerd hè, dus wij hadden geen deuren', ja, ook dat maakte veel indruk natuurlijk. Wij hebben hier, wij zijn hier eigenlijk vrij goed door de oorlog heen gekomen...

Ik kijk er met genoegen op terug... Je hoort natuurlijk toch leuke dingen en je ziet de (kenbaarheid) van hoe vroeger het leven, dat het toch veel rustiger was en zo hè. Dat geeft natuurlijk toch wel een eh (heimisch) gevoel hè. Dat je..., het leven ging veel trager.' (Springtij(d))

Waar is het goed voor?

'Ja, nou, dat vraag, dat vraag ik me eerlijk gezegd, als ik het publiek bekijk..., ja feest van herkenning hè, het was leuk. Ik denk, als wij dat gaan uitvoeren voor de scholen – en dat willen wij ook uitproberen, daar hebben wij wel toestemming voor hier van de basisschool (Kieritoe) –, en we weten het goed te brengen, dan zal het voor de jeugd misschien een positieve waarde hebben, denk ik. Nou ja, dat eh, dat eh, dat vroeger toch simpeler..., toch een andere levensstijl. Minder materialistisch hè, de religie speelde een veel grotere rol, eh, je had ook meer standen natuurlijk, het standsgevoel was groter...

Verder moet ik zeggen, die vrouw die wij hebben van 84, misschien is ze inmiddels wel 85, die heeft daar ook ontzettend veel plezier van. Dat zij dat mag doen en kan doen, en zij heeft ook heel veel ideeën, ze is

'Je had vroeger ook meer standen natuurlijk, het standsgevoel was groter...'

nog heel goed bij de tijd. Zij is in het eerste jaar afgehaakt, ook door haar onzekerheid. En die hebben we er nu toch weer bijgehaald... Zij had een (black-out) op de uitvoering. Zij deed het altijd prima maar dan komt ze voor zo'n zaal, en eh, ... wij hebben haar op gang geholpen en toen ging het weer prima, maar ze is er toch weer bij hè. Dat heb toch wat zelfvertrouwen gegeven...' (Springtij(d))

Wat heeft deze cursus u zoal aangereikt?

'Van hé, je hebt een schat aan mogelijkheden en denkt alleen terug aan wat heb jij aan ervaring opgedaan, wat heb je laten liggen of wat heb je aan talenten in jezelf die je nooit ontwikkeld hebt omdat puntje puntje puntje... Is het mogelijk om nog (...), daar gaan we het ook over hebben, van wat heb je nog in huis. Je moet zelfs een keer een sollicitatiebrief schrijven, zogenaamd nog. En jezelf heel erg aanbevelen aan een, ik noem maar wat, aan de bridgeclub, of in een voetbalclub, van nou ik ben die en die en ik heb dat aan ervaring en ik wil heel graag meedoen aan om op die manier te leren, via zo'n (vraag). Dat is ook zo, dat heb ik in huis, dat mag ik ook rustig zeggen. Wij zijn natuurlijk ook van een generatie die niet geleerd heeft om zo over onszelf te denken en te praten...' (Wie had dat gedacht?)

Wat is uw visie, eh, vindt u dat ouderen die geen betaald werk meer hebben een rol moeten spelen in de samenleving?

'Ja, vind ik wel. Ik sluit me ook weer aan bij de participatiegedachte die bij de WMO naar voren komt, of die Balkenende uitspreekt, of wie dan ook. Maar het gaat er mij om dat ik het wezenlijk vind dat mensen

op een gegeven moment een bijdrage leveren aan het zo goed mogelijk functioneren van die organisatie, van die samenleving. En dan heb ik het vooral, als het over ouderen gaat, dat je ziet – en dat is ook de reden waarom we in feite met die coöperatie zijn begonnen – dat mensen nou eenmaal langer thuis wonen! En dat geeft op een gegeven moment veel meer beperkingen dan een aantal jaren geleden. Dus doe wat voor een ander!' (Senioren Coöperatie)

Wanneer u tips moet geven aan mensen die zeg maar stoppen met werken, wat zou u dan zeggen?

'Oh, dan zou ik op een gegeven moment zeggen van je moet eerst ik tot jezelf komen. Ga eerst maar gewoon even zitten. Niet gelijk alles aanpakken! Want er zijn ook mensen die veel te ver gaan, die gelijk aanpakken.

Ik bedoel daarmee aan te geven, je moet een nieuw ritme opbouwen...

Nee, maar ik weet nog, ik weet nog dat – ik was directeur van (...) –, toen zat ik in een flat, in een kantoorgebouw. En als ik dan voor het raam ging staan, telefoneren, weet ik wat, naar buiten kijken, dan kon ik precies in de kamer kijken van een ouder echtpaar. En toen heb ik wel eens tegen iemand gezegd van: "Nou, als ik oud ben, wil ik dat niet worden!" Want die zaten 's morgens om 8 uur voor de tv – dat kon je zien, die tv stond de hele dag aan – en om 10 uur zaten ze er nog en om 12 uur nog!

Dat blijven zitten, blijven hangen.

Ja, het moet niet te lang duren.' (Senioren Coöperatie)

'Die tv stond de hele dag aan en om 10 uur zaten ze er nog.'

Colofon

Teksten: Leontien Giezen-Biegstraaten en Egbert Bosma

Prof.dr. Kees Knipscheer

Advies: Prof.dr. Bert Felling

Eindredactie: Enklaar Editing

Ontwerp: M A T Ontwerp

Druk: Drukkerij Van Hoesel

Oplage: 800

Beverwijk, juni 2010

Fonds Sluyterman van Loo

Ouderenprojecten

Velserweg 20

1942 LD Beverwijk

www.stsvl.nl

FONDS
SLUYTERMAN VAN LOO

OUDERENPROJECTEN

www.stsvl.nl